

Tussen ethiek en rendement
Onderzoek naar de mogelijkheden van Oikocredit
voor werving in de zuidelijke r.-k. bisdommen

Rapport no 483

maart 2001

dr. L.G.M. Spruit

KASKI
onderzoek en advies
over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

tel. 024 365 35 31
fax 024 365 34 85
www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoud

Voorwoord	3	
1 Doelstelling van het onderzoek, vraagstelling en opzet		4
2 Uitvoering van het onderzoek	5	
3 Resultaten van het onderzoek	7	
3.1 Het bisdom Roermond		7
3.2 Het bisdom 's-Hertogenbosch	9	
3.3 Het bisdom Breda	14	
4 Conclusies en adviezen		19
Bronnen		25
Bijlagen		26
1 Specificatie parochiële inkomsten levend en dood geld in de jaren 1996 - 1999 per bisdom		27
2 Gecombineerde balans 1995-1999 van de Nederlandse bisdommen		28
3 Gecombineerde resultatenrekening 1995-1999 van de Nederlandse bisdommen	29	
4 Bisschop steunt onderzoek moorden (Brabants Dagblad 6 maart 2001)		30

Voorwoord

Het KASKI heeft in opdracht van en ten behoeve van Oikocredit Nederland onderzoek naar de mogelijkheden die Oikocredit in de zuidelijke r.-k. bisdommen heeft om middelen te verwerven ter verwezenlijking van zijn doelstellingen. De medewerking van informanten was niet altijd optimaal. Toch kan een bevredigend antwoord gegeven worden op de vragen van het onderzoek. In de voorliggende rapportage geven wij van de verkregen resultaten een beeld, trekken daar conclusies uit en formuleren op grond daarvan adviezen aan Oikocredit over de wijze van benadering van mogelijke participanten in Oikocredit.

In de verslaglegging worden 'man en paard' genoemd. Hoewel de betrokkenen met wie interviews zijn gehouden het verslag van hun eigen gesprek hebben kunnen inzien en het zo nodig hebben kunnen corrigeren, acht ik het raadzaam dit rapport als vertrouwelijk te kwalificeren en het slechts beperkt te verspreiden. Mede namens collega-onderzoeker dr. Ton Bernts, spreek ik de hoop uit dat het rapport en het daarin opgenomen advies aan zijn doel beantwoordt.

dr. Leo Spruit,
directeur

1 Doelstelling van het onderzoek, vraagstelling en opzet

Het doel van het onderzoek is te komen tot een advies over de wijze waarop Oikocredit Nederland de r.-k. kerkelijke organisaties op verschillende niveaus in Limburg en Noord-Brabant zou kunnen benaderen om met succes aandacht te vragen voor beleggen in (certificaten van) Oikocredit.

De volgende vragen dienen beantwoord te worden om tot een afgewogen advies te komen:

- 1 Hoe denken sleutelpersonen en relevante werkverbanden in de bisdommen Roermond, Den Bosch en Breda over beleggen in aandelen Oikocredit? Wat is de kennis over Oikocredit?
- 2 Hoe lopen de beslissingslijnen met betrekking tot een eventueel beleggen in Oikocredit?
- 3 Welke organisaties beschikken over noemenswaardige middelen? Kan een schatting gegeven worden van de omvang van deze middelen?
- 4 Hoe dient de communicatie vanuit Oikocredit te verlopen?

De onderzoeksopzet voorziet in *desk research* met het oog op beschikbare relevante beleidsdocumenten en in *face to face* en telefonische interviews met sleutelpersonen en relevante werkverbanden.

2 Uitvoering van het onderzoek

In november 2000 is door de onderzoekers contact opgenomen met de voorzitters van de Diocesane Missieraad in de drie bisdommen waarover het onderzoek zich uitstrekt. Vooraf was door het KASKI advies ingewonnen over de te volgen werkwijze bij drs. M.G.G.J. Schreurs, deken van Schinnen-Geleen, hoofdalmoezenier van Sociale Werken in het bisdom Roermond en landelijk adviseur van het VNO over maatschappelijk ondernemen.

Dat eerst de voorzitters van het belangrijkste beleids(advies)orgaan ten behoeve van missionair en ontwikkelings-beleid benaderd zijn, komt voort uit de keuze zicht te krijgen op het inhoudelijk bepaalde beleid terzake van beleggen in Oikocredit in de verschillende bisdommen voordat de standpunten en (beleids)argumenten vanuit een economisch *discours* in het onderzoek betrokken werden. Daarmee werd aangegeven dat beleggen in aandelen Oikocredit niet op de eerste plaats beleidsvragen vanuit de economische hoek oproept, maar primair een missionair-ethische vraagstelling betreft. Door deze benadering confronteerden de onderzoekers de betrokkenen in de drie bisdommen niet alleen met een vraag om zakelijke informatie. In plaats van de zakelijke vragen die het onderzoek aan de orde stelt, kregen op deze manier de indringende missionair-ethische vragen waarmee Oikocredit een beroep op de beleidsverantwoordelijkheid van kerkelijke instanties pleegt te doen het volle gewicht - zoals zij vanuit het standpunt van Oikocredit ook behoren te hebben.

Eerst is een brief gestuurd aan de betrokken voorzitters waarin de bedoeling van het onderzoek werd uiteengezet en gevraagd werd om in te stemmen met een interview terzake. Vervolgens is telefonisch contact opgenomen met betrokkenen of hun secretariaat om een afspraak te maken.

Op deze manier zijn de volgende personen benaderd:

- voor het bisdom Roermond: vicaris-generaal dr. H.J.G.M. Schnackers, voorzitter Diocesane missieraad
- voor het bisdom Den Bosch: vicaris-generaal E.F.B. Verhoeven, voorzitter Diocesane missieraad
- voor het bisdom Breda: de heer dr. P. Luijten, voorzitter Diocesane missieraad.

De heer Luijten is een betrokken kerkelijk vrijwilliger. Het is duidelijk dat de positie van de voorzitter Diocesane missieraad in Breda als vrijwilliger binnen de kerkelijke organisatie een andere is dan die van de voorzitters van de Diocesane missieraad in de beide andere bisdommen. Deze twee hebben elk een gewichtige ambtelijke functie in het eigen bisdom, die van vicaris-generaal, de algemene plaatsvervanger van de bisschop met verregaande canoniek-rechtelijke bevoegdheden en een zware stem in de bepaling van het diocesaan beleid naar al zijn verschillende aspecten.

Het was dan ook begrijpelijk dat de heer Luijten in het eerste telefonische contact al voorstelde om de diocesane missiesecretaris bij het interview te betrekken. De diocesane missiesecretaris is een kerkelijk professional die adviserend bijdraagt aan het diocesane missie- en ontwikkelingsbeleid en verantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering daarvan. Uiteraard stemden de onderzoekers met deze suggestie in. Het was voor hen aanleiding om ook in de andere diocesen (een van de) missiesecretarissen bij de interviews te betrekken.

Bij het bisdom Roermond bleek het niet mogelijk tot een afspraak voor een interview met de voorzitter van de Diocesane missieraad te komen. Wel is een interview gehouden met

de heer drs. F. Soeterik, directeur van het Missiebureau en missiesecretaris van het bisdom Roermond. Met de andere voorzitters van de Diocesane missieraad zijn wel interviews gehouden, zij het dat in plaats van met de heer Luijten die ten tijde van het interview door privé-omstandigheden verhinderd was, alleen gesproken is met de diocesaan missiesecretaris drs. E.A. Joris. Aan het interview met vicaris-generaal Verhoeven heeft ook diocesaan missiesecretaris drs. P.A.M. ten Hacken meegedaan.

Vervolgens zijn de bisdom-economen van de drie betrokken bisdommen benaderd, eerst schriftelijk met het verzoek om een interview, vervolgens telefonisch om een afspraak te maken, overigens met wisselend resultaat:

- met de algemeen econoom van het bisdom Roermond, de heer A.H.A. Filott R.A., is een beknopt telefoongesprek gevoerd
- met de algemeen econoom van het bisdom Den Bosch, diaken drs. P.A.M. Broeders, is een interview gehouden
- met de algemeen econoom van het bisdom Breda, de heer G.R.M. de Rooij, is een interview gehouden.

3 Resultaten van het onderzoek

3.1 Het bisdom Roermond

In het bisdom Roermond wees de vicaris-generaal het verzoek om een afspraak te maken voor een interview af. Hij verwees de onderzoeker naar de algemeen econoom van het bisdom, de heer Filott, met als argument dat financiële kwesties steeds primair onder verantwoordelijkheid van de algemeen econoom vallen.

De algemeen econoom adviseert in formele zin de bisschop terzake, maar zijn inbreng over alles wat met financiën te maken heeft wordt dermate zwaar gewogen dat hij in feite het financieel-economisch beleid in het bisdom Roermond grotendeels bepaalt, uiteraard in overleg met de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA), het canoniek-rechtelijk orgaan ter zake van het financieel-economisch beleid van de bisschop.

De algemeen econoom van Roermond achtte het niet nodig in een *face to face* interview zijn standpunt inzake beleggen in Oikocredit nader uiteen te zetten. Het bleef bij een kort telefoongesprek waaruit het volgende naar voren kwam.

Standpunt van de algemeen econoom

Inzake Oikocredit bleek Filott een duidelijk afwijzend standpunt te hebben. Oikocredit is onbekend als beleggingsmogelijkheid voor de parochies in het Roermondse, en als het aan het bisdom ligt blijft dat ook zo. Immers, de financiële positie van de parochies is over het algemeen zo zwak dat zij meestal met moeite de exploitatie sluitend krijgen. Dat biedt geen ruimte voor niet-optimaal rendabele beleggingsfondsen zoals Oikocredit.

Dat de bezorgdheid van de algemeen econoom over een sluitende exploitatie van de parochies niet uit de lucht gegrepen is, blijkt uit de cijfers van de actie Kerkbalans in 1999. In het bisdom Roermond is in dat jaar de opbrengst van de actie Kerkbalans, datgene wat er aan kerkbijdragen binnenkomt, gedaald en wel met 7,4 % ten opzichte van 1998 (zie bijlage 1). Een duidelijke reden daarvoor is niet aan te geven. Hoe dat zij, de inkomsten levend geld houden in de parochies van het bisdom Roermond het niveau van de inflatie niet bij.

Vermogens van kerkelijke instanties dienen een marktconform rendement op te leveren. Dat is een belangrijk uitgangspunt voor het financieel-economisch beleid van het bisdom zelf en voor het beleid terzake dat aan de parochies vanuit het bisdom opgelegd wordt. Het bisdom zelf belegt het diocesaan vermogen en vermogens waarover het zeggenschap heeft via een eigen beleggingspool. Aan deze diocesane beleggingspool nemen ook veel parochies deel.

Visie van de missiesecretaris

Deze voor Oikocredit weinig hoopgevende situatie werd nog eens onderstreept in het interview dat gehouden is met diocesaan missiesecretaris Soeterik. Hij wijst erop dat het beleid de diocesane beleggingspool marktconform te laten beleggen past in dezelfde beleidslijn die ook in de financieel-economische uitgangspunten van het economencollege van de Nederlandse rooms-katholieke kerkprovincie naar voren komt. Het economencollege is immers een voorstander van marktconform beleggen voor kerkelijke instanties.

Daarmee blijft het onduidelijk of en in hoeverre de economen van de bisdommen zich in het kerkprovinciaal beleid dan wel in het diocesaan beleid door ethische vragen inzake beleggingen laten leiden. Op verzoek van de redactie van het tijdschrift *Woord en Dienst* - mondeling gedaan tijdens de persconferentie op 5 januari 2001 bij gelegenheid van de presentatie van de actie Kerkbalans 2001 en kort daarna nog eens schriftelijk voorgelegd aan de Interkerkelijke Commissie Geldwerving - zal het economencollege op afzienbare termijn aan deze redactie uitsluitel geven over het beleggingsbeleid dat door de verschillende bisdommen gehanteerd wordt.

De directie van het KASKI zal op zijn verzoek ten behoeve van Oikocredit van de voorzitter van het economencollege, de heer mr. J.M.Chr. Klok, de beschikking krijgen over de informatie die de bisdom-economen aan de redactie van *Woord en Dienst* doen toekomen. Na ontvangst van deze informatie zal zij direct aan Oikocredit worden doorgegeven. Wij wijzen er op dat dezelfde vraag om deze - voor Oikocredit strategisch belangrijke - informatie over het beleggingsbeleid aan de Samen op Weg-kerken is voorgelegd.

Te verwachten valt dat in de toekomst de binding van de parochies aan een centraal financieel beheer nog zal toenemen. In alle bisdommen, ook in het bisdom Roermond, is een grootscheepse pastorale herstructureringsoperatie aan de gang. De voor de te verwachten vraag naar pastorale dienstverlening te grote infrastructuur wordt aan de vraag aangepast. Voor de parochiële organisatiestructuur betekent dit dat samenwerking tussen parochies gestimuleerd wordt, dat waar nodig parochies samengevoegd gaan worden en dat een herschikking of sanering plaatsvindt van de parochiële kerkelijke accommodaties. In het bisdom Roermond is een herstructureringsplan opgesteld dat voorziet in het terugbrengen van nu 340 parochies naar circa 150 zielzorgeenheden in het jaar 2005.

Een strikter financiële verantwoording waarbij meer conform de diocesane regels wordt gewerkt zal deze herstructureringsoperatie vergemakkelijken. Daarom is een toename te verwachten van de binding van de parochies aan een centraal financieel beheer. Afwijkingen van het centraal vastgestelde beleid zullen in de toekomst eerder moeilijker dan gemakkelijker worden. Er is derhalve weinig ruimte voor eigen initiatief van parochies als het gaat om de vraag in Oikocredit te beleggen of niet. De geringe ruimte op dit punt die er nu wellicht nog is, zal in de toekomst verder afnemen.

De positie van de missiesecretaris is opmerkelijk te noemen. Het Missiebureau zelf heeft eveneens een vermogen dat belegd wordt, ook marktconform. Het beleggingsbeleid behoort tot de competentie van het bestuur en niet tot dat van de missiesecretaris.

Mogelijkheden voor Oikocredit

De missiesecretaris heeft een goede bekendheid met Oikocredit en eerder met het EDCS. Hij bezoekt ook de jaarvergaderingen van Oikocredit en sympathiseert zeer met de doelstellingen.

Het werk dat het Missiebureau/missiesecretariaat doet, betreft verduidelijking en uitvoering van het diocesaan missionair beleid, het ondersteunen van landelijke campagnes, voorlichting en educatie, in samenwerking met het Bureau voor Internationale Solidariteit (BIS). Dit houdt evenwel niet in dat hij op eigen kracht parochies kan bewerken tot het afwijzen van de diocesane beleidslijn inzake beleggingen. Hij ziet dan ook weinig heil in een diocesane aanpak in het Roermondse van de zijde van Oikocredit. Ook via het collectenschema is er geen beginnen aan: het rooster is al overbezet en er zijn te veel 'wachtenden voor u', bijvoorbeeld fondswerving voor priesterroepingen.

De enige manier is zijns inziens om boven in de top van organisatie te beginnen, namelijk bij de bisschoppenconferentie (BC). Als de bisschoppenconferentie een positief advies geeft aan het beleggen in aandelen van Oikocredit, dan zou hiervoor op diocesaan niveau ruimte geschapen kunnen worden. In dat geval zouden de parochies ook rechtstreeks te benaderen zijn met kans op succes.

In het bisdom Roermond zijn van ouds her geen parochiële armbesturen. Wel zijn er algemene, gemeentelijke armbesturen geweest.

3.2 Het bisdom 's-Hertogenbosch

3.2.1 Het missionair beleid en Oikocredit

(Bron voor de gegevens die in deze paragraaf beschreven worden, is het interview dat gehouden is met de voorzitter van de Diocesane missieraad, vicaris-generaal E.F.B. Verhoeven en missiesecretaris drs. P.A.M. ten Hacken.)

Missionaire structuur

Het nieuwe diocesane beleid van bisschop drs. A.L.M. Hurkmans, neergelegd in enkele brochures¹, wil transparant zijn: prioriteiten stellen en niet alles tegelijk aanpakken. De bisschop en zijn staf bepalen elke periode (werkjaar) opnieuw welke projecten als speerpunten van het pastoraal beleid gekozen worden (in de huidige periode zijn als projecten gekozen: de eerste communievoorbereiding, uitvaart en verliessituaties). Per regio worden dekensvergaderingen gehouden waaraan naast de regiovicaris steeds de bisschop of de vicaris-generaal deelneemt. Langs deze lijn (staf, dekensvergadering, pastoraal beraad in het dekenaat en de pastoraatsgroep in de pastorale eenheid) wordt het beleid uitgezet en gerealiseerd.

Er zijn verder 8 diocesane pastorale werkers die ten dienste staan van de regio-vicarissen (twee vicarissen, elk voor twee regio's). Zij begeleiden als tweedelijns functionarissen op parochieniveau (niveau van de pastorale eenheden) de implementatie van de projecten

Op diocesaan niveau wordt het werkveld MOV door de missiesecretarissen behartigd. Zij onderhouden rechtstreeks informatieve en ondersteunende contacten met de missionaire werkgroepen (MOV, Vastenactie e.a.) in de parochies. Op dekenaal niveau vindt op gezette tijden een ontmoeting van de betreffende groepen plaats. Het missionair beleid wordt in de Missieraad voorbereid en via de missiesecretarissen geïmplementeerd.

Naast Paul ten Hacken is ook Louis Peeters missiesecretaris. Bij de omvorming van de zelfstandige stichting Missiecentrum naar het Missiesecretariaat als diocesane dienst begin 2000 is Paul ten Hacken mee gegaan en als missiesecretaris benoemd. Vanaf 1 juni is ook Louis Peeters als zodanig in dienst gekomen.

Positie van de bisschop

Voorwaarde om een systematische actie te kunnen ontplooiën met het oog op deelname van parochies aan Oikocredit is de instemming van de staf van het bisdom. Systematische

---

¹ Zie lijst met bronnen

actie ten behoeve van Oikocredit veronderstelt daarom dat de bisschop er zijn instemming mee betuigt. De informanten verwachten dat bisschop Hurkmans vooralsnog enige terughoudendheid zal betrachten.

De vraag is welke ruimte er is voor Oikocredit naast andere missionaire activiteiten. Dat is nog niet duidelijk, mede gezien de reactie in de BBK en in de BC bij dit agendapunt in het najaar van 2000. Er was duidelijk sympathie maar men ziet 'er weer iets bij komen'. De parochies voelen zich overvraagd. (Het is al moeilijk genoeg om goed met het collectenschema om te gaan; hierbij zie je de ontwikkeling dat sommige doelen als verplicht en andere als vrijblijvend aangemerkt worden.)

Bovendien zit de BC met de reorganisatie van de kerkprovincie. Op zijn vroegst zou de BC er het volgend werkjaar aan toe zijn om een standpunt in te nemen, hetgeen mede van invloed kan zijn op de houding van bisschop Hurkmans.

Wellicht dat Oikocredit de bisschop kan motiveren voor zijn zaak in het kader van zijn reis rond 20 februari a.s. naar Noord-Oost Guatemala (provincie El Quiche). Indien Oikocredit daar een project heeft lopen, zou dat onder zijn aandacht gebracht kunnen worden.

Nadat het onderhavige interview was afgenomen, heeft het KASKI contact opgenomen met Oikocredit over deze mogelijkheid. Dit resulteerde erin dat Oikocredit een brief heeft gestuurd naar bisschop Hurkmans om hem attent te maken op een project van Oikocredit dat inderdaad in El Quiche bestaat. Hurkmans heeft het project bezocht en er met waardering kennis van genomen.

Er wordt ook op gewezen dat het bisdom 's-Hertogenbosch bezig is een jumelage met een (nog onbekend) bisdom in de tweede of derde wereld voor te bereiden. Indien Oikocredit daar actief zou zijn, ligt een diocesane actie ten behoeve van Oikocredit voor de hand.

Communicatie met parochies over Oikocredit

Voor het slagen van een actie ten behoeve van Oikocredit is communicatie via de pastorale lijn een voorwaarde. Om een optimaal resultaat te boeken zou van Oikocredit een diocesaan project gemaakt moeten worden zodat deelname aan Oikocredit in heel het bisdom als een prioriteit aangemerkt wordt gedurende een werkjaar. Dat zal een sterker effect hebben dan het gebruik van missionaire werkgroepen voor communicatie over Oikocredit. Immers, ook als deze werkgroepen zich voor Oikocredit willen inzetten, zijn daarmee het kerkbestuur en de pastoraatsgroep nog niet overtuigd. Zij zullen economische rendementscriteria waarschijnlijk zwaar laten wegen. Indien een parochie een jumelage heeft lopen met een derde wereld parochie waarin Oikocredit actief is, zou daarvan natuurlijk gebruik moeten worden gemaakt.

Oikocredit is niet onbekend. In het verleden hebben de missiesecretarissen informatie aan de parochies gegeven over Oikocredit. Deze informatie is nog steeds aanleiding tot discussie, getuige het verslag van een dekenaal missionair beraad waarin Oikocredit onlangs aan de orde was. In elk geval past het appel dat Oikocredit doet in de discussie over de grote vragen rond rijkdom, armoede, welvaart en beleggingsbeleid. Nog steeds wordt echter geconstateerd dat het missionair bewustzijn te weinig op bestuurlijk niveau aanwezig is. De parochie als geheel dient missionair te worden door een kritisch missionair bewustzijn te ontwikkelen. In het half-jaarplan januari-juni 2001 van het missiesecretariaat wordt 'rechtvaardigheid en vrede' als vierde aandachtspunt genoemd. Dit wordt geconcretiseerd in de voorbereiding van een missionair beraad met het oog op verbreding van de missionaire beweging.

De inhoud van de communicatie met de parochies over Oikocredit dient duidelijk te maken dat 'de gift' die men doet slechts het verschil betreft tussen het maximale in Nederland te behalen rendement en het rendement dat Oikocredit kan bieden; tevens dient duidelijk gemaakt te worden dat ook belegging van een betrekkelijk gering bedrag in aandelen van Oikocredit - en dus een betrekkelijk gering verlies aan rendement - welkom is.

Positie van de bisdom-functionarissen

De houding tegenover Oikocredit die zowel de vicaris-generaal als de missiesecretaris tijdens het interview lieten zien, was zeker positief. Beiden kenden Oikocredit en Paul ten Hacken beschikte ook over het informatiemateriaal van Oikocredit.

Indien de tijd daarvoor rijp is (eerst dient op kerkprovinciaal niveau de reorganisatie op orde te zijn en eerst dient de BC een meer positief geluid te laten horen), zullen beiden wel aan een actie van Oikocredit in het bisdom mee willen werken, de een op bestuurlijk, de ander op educatief en operationeel niveau.

Als voorzitter van de Missieraad zal de vicaris-generaal initiatieven ten behoeve van Oikocredit niet afwijzen. Het ligt voor de hand aan de Missieraad een advies ter zake te ontlokken.

Vermogenspositie van de kerkelijke organisatie

Over de mogelijke opbrengst van een actie ten behoeve van Oikocredit konden de informanten niets zeggen. Wel schatte de vicaris-generaal in dat de financiële positie van de parochies er in de toekomst in het algemeen op achteruit zal gaan en dat in vele parochies alle zeilen bijgezet zullen moeten worden om rond te kunnen komen en de continuïteit te verzekeren. Een hoog rendement is dan belangrijk. Dit zal een extra drempel vormen voor Oikocredit

Optimaliseren van het effect van een actie in het Zuiden zou wellicht meer gebaat zijn bij een campagne gericht op (vaak zeer welgestelde) particulieren dan bij een actie onder parochiebesturen.

Het zal niet gemakkelijk zijn PCI's te interesseren voor Oikocredit. Het bisdom probeert de laatste tijd meer inzicht te krijgen in de situatie en het beleid van de PCI's. Conform de regelingen dienen zij met de parochie contact te onderhouden in het kader van diaconaal beleid. Dat gebeurt echter te weinig. Ook houden sommige PCI's zich niet (voldoende) aan de rekenplichtigheid aan het bisdom. Er zijn er die zich meer zien als beheerder van een groot slapend vermogen dan als financier en bevorderaar van diaconaal beleid. Pogingen van het bisdom om tot contacten te komen worden nogal defensief bejegend. Het bisdom zal binnen afzienbare tijd een kamer voor de diaconie instellen die gevraagd en ongevraagd advies kan geven over diaconaal beleid, met name gericht op de PCI's.

Een mogelijkheid om de PCI's te benaderen, zou zijn Oikocredit op de 'giften-prioriteitenlijst' van het bisdom te krijgen. Deze lijst wordt aan de PCI's toegezonden om de voorkeuren van het bisdom ter zake de bestedingen van de PCI's kenbaar te maken.

3.2.2 Het financieel beleid en Oikocredit

(Bron voor de gegevens die in deze paragraaf beschreven worden is het interview dat gehouden is met diaken drs. P.A.M. Broeders, directeur-econoom van het bisdom Den Bosch².)

Financieel beleid

Broeders vindt dat vragen rond het beleid ten aanzien van Oikocredit primair de verantwoordelijkheid zijn van de vicaris-generaal die tevens voorzitter van de Diocesane Missieraad is.

Hij wil als econoom zelf op de eerste plaats de houding van het bisdom inzake beleggen in Oikocredit verduidelijken. Het relatief nogal conservatieve beleggingsbeleid van het bisdom - 15 à 20% van het vermogen wordt in aandelen belegd, de rest in obligaties - beoogt een zo hoog mogelijk rendement te combineren met een grote mate van veiligheid. Daarin past beleggen in Oikocredit niet.

Het is niet eenvoudig de exploitatie sluitend te krijgen. Toch is dat nodig om de continuïteit te verzekeren van de diocesane organisatie als bestuurlijke en ondersteunende instantie voor het pastorale veld van parochies en andere instellingen. Naast Breda en Groningen behoort 's-Hertogenbosch tot de bisdommen met de geringste vermogens. Het is wel het grootste bisdom, maar lang niet het rijkste.

Indien Oikocredit beschouwd wordt als een organisatie die fondsen werft voor goede doelen, zou deelname in Oikocredit gefinancierd moeten worden uit het (kleine) 'potje voor goede doelen' waarover het bisdom beschikt.

Wat betreft het beleggingsbeleid van de parochies houdt het bisdom als richtlijn aan dat er niet in aandelen, maar uitsluitend in obligaties belegd mag worden. 'Goede doelen' komen niet voor op jaarrekeningen, tenzij als 'collecten voor derden' of als kosten van missionaire en diaconale activiteiten. In het kader van het parochiële vermogensbeheer is er geen ruimte voor beleggen in Oikocredit. Indien parochies tot deelname in Oikocredit zouden

---

2

Na via het secretariaat een afspraak gemaakt te hebben informeerde Broeders het KASKI telefonisch dat het misschien niet de moeite waarde zou zijn om naar Den Bosch te komen, aangezien hij niets van Oikocredit af wist, een telefonisch interview kon wellicht volstaan. Toen de onderzoeker hem te kennen gaf toch graag een gesprek vis à vis te willen hebben en hem aanbood enige documentatie op te sturen over Oikocredit kon de afspraak gewoon doorgaan. Broeders is sinds anderhalf jaar directeur-econoom, gevraagd om deze positie te willen vervullen door de bisschop. Voorheen was hij adjunct-directeur van het IVA, instituut voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek te Tilburg, gelieerd aan de KUB.

willen overgaan, zouden de betreffende aandelen niet als waarden in het vermogen mogen worden opgenomen. Zij zouden vanuit het oogpunt van vermogensbeheer als afgeschreven moeten worden beschouwd.

Deelnemen in Oikocredit

Voor het bisdom zou hooguit een symbolische deelname in Oikocredit te overwegen zijn, zoals ook de kerkprovincie (en een bisdom als Rotterdam) deelneemt. Voorwaarde daarvoor zou zijn dat de verantwoordelijke bestuurlijke instantie, het Bestuur van het bisdom op advies van de Diocesane Missieraad, een daartoe strekkend besluit zouden nemen. Dat besluit zou dan primair uit inhoudelijke motieven voorkomen. Een probleem daarbij vormt het beeld van Oikocredit als een diffuse tussenvorm tussen een ethische beleggingsmogelijkheid en een goed doel waarvoor giften geworven worden. Broeders verwijst naar ASN als een fonds waarbij ethisch beleggen mogelijk blijkt te zijn tegen een reëel rendement en dat is bij Oikocredit niet het geval. Anders gezegd 'wat is de meerwaarde van beleggen in Oikocredit boven een gift aan Cordaid' dat als r.-k. organisatie ook structurele ontwikkeling in derde wereldlanden nastreeft?

In de opvatting van de bisdomeconoom - die persoonlijk vanuit zijn eigen diaconale motivatie best sympathiek staat tegenover Oikocredit - blijft de beleidsvraag over deelname in Oikocredit door bisdom of parochies (PCI's) primair een inhoudelijke vraag en niet een vraag van financieel-economisch beleid.

In elk geval is er de nodige sympathie in de top van het bisdom voor Oikocredit, getuige het artikel in het Brabants dagblad van 6 maart j.l. (zie bijlage 4) waarin bisschop Hurkmans verslag doet van zijn reis naar Guatemala en waarin hij met waardering melding maakt van de effecten van de kredietverlening door 'het interkerkelijke Oikocredit' in het bezochte bisdom El Quiché. Zie ook de website van het bisdom en het nummer van het landelijk *Informatiebulletin 1-2-1* waarin dit artikel c.q. deze informatie is opgenomen.

Er zijn geen katholieke fondsen of stichtingen in het bisdom waarop met succes een beroep zou kunnen worden gedaan door Oikocredit, anders dan de religieuze instituten.

Benadering van PCI's door Oikocredit

Op de vraag of het een begaanbare weg zou zijn voor Oikocredit om bij de parochies binnen te komen via de 'giften-prioriteitenlijst' van het bisdom, gaf Broeders te kennen dat hij nog geen bemoeienis heeft gehad met deze lijst (wordt door adjunct-econoom J.H.C. van Gogh van de afdeling financiën behartigd), maar dat het ook bij deze weg gaat om een inhoudelijke beleidsbeslissing ingegeven door diaconale en missionaire overwegingen. Indien 'alle (diocesane beleids-) neuzen dezelfde kant op staan' is er een gerede kans dat Oikocredit op die lijst kan komen en dat langs deze weg de PCI's voor Oikocredit te motiveren zijn³.

Broeders onderstreept hetgeen vicaris-generaal Verhoeven naar voren heeft gebracht: communicatie met de parochies dient te verlopen via de pastorale lijn. Van Oikocredit zou een diocesaan project gemaakt moeten worden, maar dat vraagt om een zwaarder beleidskeuze dan het plaatsen op de 'giften-prioriteitenlijst'.

---

³ Uitgaande van de omvang van het vermogen van de PCI's in het bisdom Breda is het totale vermogen van de PCI's in het bisdom 's-Hertogenbosch op circa 45 miljoen te schatten (f 130.000 gemiddeld per parochie).

Het bisdom zou er waarschijnlijk wel gevoelig voor zijn als een aantal parochies erop aan zou dringen dat het bisdom in het openbaar van zijn *goodwill* blijk geeft terzake van Oikocredit.

3.3 Het bisdom Breda

3.3.1 Het missionair beleid en Oikocredit

(Bron voor de gegevens die in deze paragraaf beschreven worden is het interview dat gehouden is met drs. E.A. Joris, missiesecretaris van het bisdom Breda.⁴)

Missionaire en diaconale structuur

Op diocesaan niveau worden de volgende werkvelden behartigd: MOV, diaconie en arbeidspastoraat. De drie werkvelden zullen binnen enkele jaren geclusterd worden tot 'kerk in de samenleving'. De volgende personen zijn werkzaam: Erik Joris voor het veld van MOV, drs. J(ohn) L.G. Mersel voor de diaconie en drs. A(b) Kerssies voor het arbeidspastoraat. Zij werken nu reeds nauw samen.

Op dekenaal niveau zijn er diaconale werkers (drie per dekenaat) en arbeidspastores. Op parochieel niveau zijn er diaconale groepen, werkgroepen 'kerk in de samenleving' en soms werkgroepen voor specifieke aspecten als Vastenactie, Solidaridad en dergelijke. Er bestaan zeer weinig parochiële MOV-groepen. Meestal behartigen de diaconale werkgroepen ook de MOV-problematiek.

Omdat het missiesecretariaat geen dekenale en slechts weinig parochiële (MOV-)groepen als directe achterban heeft, wordt het contact met de parochies over missie gelegd via de dekenale werkers voor diaconie, die rechtstreekse contacten hebben met de parochiële werkgroepen diaconie. De dekenale werkers zijn sleutelfiguren in de communicatie met de parochies. Er is maandelijks een overleg van de dekenale diaconale werkers met John Mersel. Afhankelijk van de agenda neemt ook Erik Joris daaraan deel.

Positie van de bisschop

Voorwaarde om een systematische actie te kunnen ontplooiën met het oog op deelname van parochies aan Oikocredit is de instemming van het bisdombestuur. De inzet van systematische actie ten behoeve van Oikocredit veronderstelt daarom dat de bisschop er zijn instemming mee betuigt. Gezien de houding van bisschop dr. M.P.M. Muskens ten aanzien van diaconale en missionaire vragen zal dat naar alle waarschijnlijkheid niet veel moeite kosten.

---

⁴ De afspraak was dat ook dr. P. Luijten aan het gesprek zou deelnemen. Hij was echter afwezig wegens persoonlijke omstandigheden. Joris is van 1995-1998 half-time werkzaam geweest op het missiesecretariaat en is na een periode als AIO - hij hoopt dit jaar te promoveren - vanaf augustus 2000 full-time werkzaam als missiesecretaris.

Het is niet te verwachten dat bisschop Muskens zich inhoudelijk sterk afhankelijk van de bisschoppenconferentie zal opstellen. Sinds 1 januari 2001 is hij voorzitter van de Missieraad geworden en heeft hij de missie-portefeuille van bisschop Hurkmans overgenomen.

Communicatie met parochies over Oikocredit

Het aangewezen communicatiekanaal in het bisdom Breda is de maandelijkse vergadering van dekenale diaconale werkers: daar zou een systematische actie gericht op de parochies gestart moeten worden. Hun medewerking dient verkregen te worden voor een vruchtbare actie. Zij hebben ervaring in het communiceren met de parochies en zij zijn geloofwaardige communicatoren voor de parochiële werkgroepen.

De inhoud van de communicatie met de parochies over Oikocredit dient duidelijk te maken dat 'de gift' die men doet slechts het verschil betreft tussen het maximale in Nederland te behalen rendement en het rendement dat Oikocredit kan bieden; tevens dient duidelijk gemaakt te worden dat ook belegging van een betrekkelijk gering bedrag in aandelen van Oikocredit - en dus een betrekkelijk gering verlies aan rendement - welkom is.

Oikocredit zal bij het activeren van de parochiële werkgroepen concurrentie ondervinden van bestaande acties als Vastenactie en Solidaridad en van 'losse' projecten als Intercambio (de *jumelage* van het bisdom Breda met een bisdom in Zuid-Mexico). De parochiële werkgroepen zullen een actie ten behoeve van Oikocredit ervaren als 'weer een extra activiteit erbij', reden waarom de inhoud van de communicatie van groot belang is.

Echter, indien de parochiële diaconale groepen mee willen werken aan het realiseren van de doelen van Oikocredit, dan nog zijn de kerkbesturen niet direct hiervoor gewonnen. Zij zullen economische rendementscriteria waarschijnlijk zwaar laten wegen.

Een ander obstakel waarop een actie bij de parochies ten behoeve van Oikocredit zal stuiten is de problematiek van de pastorale herstructurering met onder andere implicaties voor personeel, gebouwen en financiën. Daar zijn de parochies sterk bij betrokken. De urgentie om de eigen zaken op orde te krijgen is groot gezien de snelle daling van de kerkelijke participatie. Het is voor kerkbesturen niet gemakkelijk hun aandacht inhoudelijk te laten bepalen door een actie als beoogd door Oikocredit.

Positie van de missiesecretaris

Erik Joris kende Oikocredit, haar doelen en werkwijze; hij beschikte over informatiemateriaal. Hij zal op verzoek van harte meewerken aan een actie ten behoeve van Oikocredit. Hij kan persoonlijk achter het werkmodel van Oikocredit staan, mede gezien de goede ervaringen die hij in België hiermee gehad heeft. Zijn medewerking kan hieruit bestaan dat hij helpt de dekenale diaconale werkers te overtuigen van de zinnigheid om hieraan mee te werken.

Hij acht het van belang gebruik te maken van wat er al is, met name van de al 12 jaar bestaande uitwisseling met het zuster-bisdom in Zuid-Mexico. Het project is gestart door bisschop Ernst en het bisdom is er al jaren actief mee bezig. Het wordt dan ook breed gedragen in het bisdom en daar zijn nogal wat jongeren bij betrokken. Solidaridad heeft voor zijn actie van december 2000 mede gebruik gemaakt van een ontwikkelingsproject in dat bisdom.

Ook Oikocredit kan wellicht gebruik maken van de gevoeligheid die men in het bisdom Breda ontwikkeld heeft voor dat gebied. Indien Oikocredit daar projecten heeft lopen of op kan starten, zal dat de betrokkenheid van het bisdom Breda ten goede komen en een actie ten behoeve van Oikocredit meer kans van slagen geven.

Vermogenspositie van de kerkelijke organisatie

Over de mogelijke opbrengst van een actie ten behoeve van Oikocredit kon Erik Joris niets zeggen. Ook bleek hij geen inzicht te hebben in de vermogenspositie van het bisdom, de parochiële caritasinstellingen en de parochies. Over katholieke fondsen of stichtingen die met kans op succes benaderd zouden kunnen worden, kon hij geen informatie geven.

3.3.2 Het financieel beleid en Oikocredit

(De bron voor de gegevens die in deze paragraaf beschreven worden is het interview dat gehouden is met de algemeen econoom van het bisdom Breda de heer G.R.M. de Rooij.)

Financieel beleid

De PCI's in het bisdom zijn gehouden jaarlijks 4% van hun vermogen aan de Raad voor Diaconie af te dragen ter financiering van 8 à 9 fte's dekenale diaconale werkers. Dat verplicht de PCI's 4% rendement te halen, willen ze niet op het vermogen⁵ interen.

Het bisdom zelf beoogt een rendement van minimaal 6%. De Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) heeft de econoom de opdracht meegegeven in vijf jaar tot een sluitende bisdombegroting te komen. In 2000 bedroeg de begroting van het bisdom 5,4 miljoen gulden. Thans laat het bisdom elk jaar een exploitatietekort zien, in 2000 wordt op 5 ton tekort gerekend. Het rendement dient derhalve geoptimaliseerd te worden, uiteraard met behoud van het pastoraal karakter van het diocesaan beleid.

Een project als de centralisatie van diocesane gebouwen en diensten op één locatie - kosten in totaal 10,3 miljoen gulden - zal voor een deel (ca.. 6,3 miljoen) van buitenaf gefinancierd moeten worden. De daartoe lopende actie is overigens een groot succes.

Deelnemen in Oikocredit

De Rooij heeft wel van Oikocredit gehoord en kent de manier van werken, maar hij heeft nog nooit materiaal van Oikocredit onder ogen gekregen. De visie van Oikocredit past goed in het kader van diaconale verbondenheid met de wereldkerk. Ideëel vindt De Rooij Oikocredit een goed en diaconaal passend initiatief.

Deelname in Oikocredit acht De Rooij alleen mogelijk voor de PCI's in het bisdom en dan nog uitsluitend voor een klein bedrag ('een paar duizend gulden') gezien de doelstelling van 4% -rendement. Hij wijst er op dat ook PCI's als aan het bisdom rekenplichtige instanties voor een wijziging in de bestemming van het vermogen een machtiging nodig hebben van het bisdom.

Voor de parochies acht hij het niet verantwoord om in Oikocredit deel te nemen, een enkele parochie met een groot vermogen uitgezonderd. Maar ook dan zou het beleggen van een groter bedrag in Oikocredit dan 5 à 10 mille op bezwaren van de kant van het bisdom stuiten, aangenomen dat dit het beoogde rendement zou beïnvloeden zodat de diaconale ondersteuning daarvan een nadelig effect zou ondervinden .

Er zijn naar het oordeel van de Rooij geen katholieke fondsen of stichtingen in het bisdom Breda die met kans op succes benaderd zouden kunnen worden, anders dan de religieuze orden en congregaties.

Benadering van PCI's door Oikocredit

---

⁵ Het totale vermogen van de PCI's in het bisdom bedraagt circa 18,8 miljoen gulden.

De meest kansrijke manier van communiceren voor Oikocredit acht De Rooij als ter ondersteuning een brief van de bisschop aan de PCI's overlegd kan worden. Daarin zou op de mogelijkheid van deelname in Oikocredit gewezen kunnen worden en onder condities aanbevolen kunnen worden om van deze mogelijkheid gebruik te maken. De condities betreffen dan de randvoorwaarde dat de verplichtingen van de PCI's tegenover de Raad voor Diaconie voor de financiering van de 9 dekenale diaconale fte's nagekomen kunnen worden. Voorts zou in de brief van de bisschop aangegeven moeten worden dat deelname voor een bedrag dat groter is dan 'enkele duizenden guldens' niet verantwoord geacht wordt.

Een benadering van de PCI's door Oikocredit met een aanbevelingsbrief van de bisschop zou gepaard moeten gaan met een contactronde van de dekenale diaconale werkers met de PCI's. Daarin zou benadrukt moeten worden dat de PCI in deze als onderdeel van de parochiegemeenschap optreedt, dat het parochiebestuur zelf niet door Oikocredit benaderd zal worden. Aansluiting bij de contacten die er in Zuid-Mexico zijn zal het succes van een dergelijke wervingsactie zeer versterken.

De Rooij wijst er op dat vooral John Mersel hierbij ingeschakeld zou moeten worden, eerder nog dan Eric Joris. Mersel onderhoudt de contacten vanuit de diocesane organisatie met de dekenale diaconale werkers.

4 Conclusies en adviezen

Bij elk van de vier vragen die in het onderzoek aan de orde zijn geweest, worden de antwoorden geformuleerd voorzover deze op basis van het onderzoek gegeven kunnen worden. Tegelijk worden daaraan adviezen aan Oikocredit verbonden over de manier waarop Oikocredit de r.-k. kerkelijke organisaties op verschillende niveaus in Limburg en Noord-Brabant zou kunnen benaderen om met succes aandacht te vragen voor beleggen in (certificaten van) aandelen van Oikocredit.

1 Hoe denken sleutelpersonen en relevante werkverbanden⁶ in de bisdommen Roermond, Den Bosch en Breda over beleggen in aandelen Oikocredit? Wat is de kennis over Oikocredit?

Oikocredit heeft niet te klagen over de bekendheid van de organisatie. Minstens hebben de economen van de drie genoemde bisdommen kennis van het bestaan, van de doelstellingen en van de werkwijze van Oikocredit, de een meer dan de ander, hetgeen samenhangt met de duur van hun aanstelling als econoom. De bron van hun kennis wordt gevormd door de discussies in het economencollege van de kerkprovincie over de rol die men Oikocredit wil toebedelen in de r.-k. kerkprovincie en in de r.-k. bisdommen. Ook discussies, onlangs nog, in de bisschoppenconferentie over reactie op verzoeken van Oikocredit tot bisschoppelijke aanbevelingen bij *direct mailing* aan de parochies vormen een bron van kennis. Wel ontbreekt het de economen aan schriftelijke documentatie⁷, hetgeen er toe kan leiden dat de teneur van de discussies waaraan zij hun kennis ontleen verschillende - en wellicht onterechte - connotaties aan de zakelijke kennis over Oikocredit verbindt.

De andere groepen geïnterviewden, voorzitters van de diocesane missieraden en missiesecretarissen, zijn beter op de hoogte van bestaan, doelen en werkwijze van Oikocredit. Zij hebben de beschikking over documentatie (jaarverslagen, projectbeschrijvingen, foldermateriaal, statuten e.d.) ter zake van Oikocredit. Dat de kennis 'objectiever' is, minstens zakelijker van inhoud, en gepresenteerd vanuit de premissen van Oikocredit zelf, is er wellicht de oorzaak van dat hun houding tegenover Oikocredit een andere is dan die van de bisdom-economen. Tevens zal daarin een rol spelen dat zij de informatie over Oikocredit binnen een ander - namelijk theologisch en missionair-ethisch -

---

⁶ Relevante werkverbanden zouden zijn: de Diocesane missieraden. Het is echter niet te verwachten dat benadering van deze raden andere nieuwe gegevens zou hebben opgeleverd.

⁷ Het verdient aanbeveling om een brochure als 'Zinvol beleggen, kerkelijke deelname aan Oikocredit' (Kerken in Actie, juli 2000) te herschrijven zodat hij ook in r.-k. kring gebruikt kan worden, dan wel een soortgelijke andere r.-k. brochure te doen verschijnen.

referentiekader opnemen dan de economen die ex professo een positie innemen die gericht is op de financieel-economische belangenbehartiging in de bisdommen.

Met name de missiesecretarissen blijken goed op de hoogte te zijn, in het recente of meer verwijderde verleden ervaring met Oikocredit te hebben opgedaan en te beschikken over documentatiemateriaal, waarvan zij in het veld van de parochiële diaconale of missionaire werkgroepen gebruik maken voor educatieve projecten.

De houding tegenover Oikocredit hangt rechtstreeks samen met de positie die betrokken sleutelfiguren innemen en tegelijk met de eigen diocesane cultuur. Een pastoraal bestuurder als de vicaris-generaal in Den Bosch, tevens voorzitter van de Diocesane missieraad laat grote openheid en positieve belangstelling voor Oikocredit zien binnen de parameters van het onlangs vastgestelde algemene diocesane beleid. Indien Oikocredit daarbinnen opereert kan het op grote welwillendheid rekenen in het bisdom Den Bosch. De houding van de econoom in dat bisdom wordt bepaald door twee factoren. Enerzijds acht hij de beleidsontwikkeling ter zake van Oikocredit primair een inhoudelijke zaak die bij de diocesane pastorale leiding thuishoort, ten laatste bij de bisschop. Als zodanig vindt hij Oikocredit, zeker qua doelen, sympathiek. Anderzijds heeft hij als econoom een eigen verantwoordelijkheid die vanuit het financieel-economisch beleid tot een zeer gereserveerde houding leidt. Met name de vraag wat de meerwaarde van de werkwijze van Oikocredit is boven die van bijvoorbeeld Cordaid, is voor bepaling van zijn houding van belang. Immers, als beleggingsmogelijkheid kan hij Oikocredit niet serieus nemen: er komt niet voldoende rendement uit, wat wel bij andere vormen van duurzaam en groen beleggen mogelijk blijkt te zijn. De consequentie daarvan is dat hij aandelen in Oikocredit niet als waarden voor het vermogen mee zou laten tellen, indien rekenplichtige instanties deze aandelen op de balans zouden opvoeren.

De houding van de bisschop van Den Bosch is in het algemeen positief getuige het ten aanzien van Oikocredit waarderende interview in het Brabants Dagblad naar aanleiding van zijn reis naar Guatemala.

Dat in de complexe, hier kort beschreven houding van 'het bisdom Den Bosch' de diocesane cultuur een eigen rol speelt, wordt het meest duidelijk aan de bevindingen in het bisdom Roermond. De doorverwijzing van de vraagstelling naar het beleidspakket van de algemeen econoom door de vicaris-generaal/voorzitter van de Diocesane missieraad laat zien dat in de Roermondse cultuur alles wat met financiën te maken heeft als het ware a priori gekwalificeerd wordt als 'dat is niet pastoraal, maar financieel'. Een zekere abstracte, weinig empirisch georiënteerde theologische invalshoek lijkt daar debet aan te zijn. Dat een economisch systeem - en kritische handelingsmodellen als Oikocredit in oppositie daarmee - theologische en ethische implicaties heeft, lijkt niet duidelijk onderkend te worden of men acht het niet opportuun deze onder ogen te zien.

In het bisdom Breda is de houding van missiesecretaris en voorzitter van de Diocesane missieraad positief ten aanzien van Oikocredit. Ook de algemeen econoom staat sympathiek tegenover doel en werkwijze van Oikocredit. Dat neemt echter niet weg dat de economische werkelijkheid van het bisdom grenzen stelt aan wat er voor Oikocredit in Breda mogelijk is.

De bisschop zal er positief tegenover staan. Ook zijn de cultuur en het beleid gericht op diaconale en missionaire bewustwording, maar toch zijn de mogelijkheden voor Oikocredit beperkt, en wel juist om de diaconale en missionaire infrastructuur in het bisdom veilig te stellen. Alleen de PCI's zouden voor een betrekkelijk gering bedrag in Oikocredit mogen beleggen van het bisdom. Beleggingen door parochies, een enkele zeer welgestelde parochie uitgesloten, worden afgewezen, gezien de financiële positie van de parochies.

2 Hoe lopen de beslissingslijnen met betrekking tot een eventueel beleggen in Oikocredit?

Over het algemeen is in alle drie de bisdommen het formele beslissingstraject hetzelfde: de bisschop beslist samen met zijn staf gehoord de adviezen van degenen tot wier competentie de voorgelegde beleidsvragen behoren. Feitelijk liggen de kaarten per bisdom verschillend, met name ten aanzien van de te volgen tactiek door Oikocredit.

In Roermond mag verwacht worden dat er geen medewerking van diocesane kant gegeven zal worden aan acties ten behoeve van Oikocredit. De beslissingen terzake zijn op diocesaan niveau reeds gevallen zonder overigens recent nog uitdrukkelijk voorwerp van discussie geweest te zijn.

Er lijken in het bisdom Roermond nog twee mogelijke invalshoeken te zijn om de besluitvorming ten gunste van Oikocredit om te buigen. De eerste betreft de houding en het beleid ten aanzien van Oikocredit in de bisschoppenconferentie. Indien op het landelijk niveau een beleid ontwikkeld wordt ten faveure van Oikocredit opent dat nieuwe mogelijkheden in het bisdom Roermond. In het bijzonder zou daarbij het missionair-ethisch karakter van de argumentatie helder in het licht moeten komen te staan. Duidelijk zou moeten worden dat het om inhoudelijke argumenten vanuit het specifiek eigen kerkelijke referentiekader gaat ten aanzien van het financieel beleid en niet om financieel-economische argumenten in de sfeer van het beleggingsbeleid. In dit verband is de discussie interessant die in het landelijk beraad van missiesecretarissen gevoerd wordt. De secretarissen van de bisdommen Haarlem en Rotterdam komen met een paper over duurzaam en ethisch beleggen. Dit landelijke beraad adviseert aan de Nederlandse Missieraad. De Missieraad is het belangrijkste adviesorgaan voor de bisschoppenconferentie.

De aard van de argumentatie kan er wellicht ook toe leiden - en dat is de tweede invalshoek - dat door het dekenaal en parochieel niveau een ander standpunt ingenomen wordt dan thans door het bisdom. Met behulp van het missiesecretariaat, door het landelijk beraad van missiesecretarissen en de Nederlandse Missieraad gelegitimeerd, kan op deze lagere niveaus in de kerkelijke organisatie na verloop van tijd wellicht het bewustzijn groeien dat de basis een eigen verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van vragen als waar Oikocredit haar voor stelt en dat de basis het diocesaan niveau daarmee mag confronteren.

Vanuit de landelijke top en vanuit de basis zijn er misschien mogelijkheden voor Oikocredit in Roermond. Via de gewone diocesane beleidskanalen lijkt de toegang tot een ander beleid versperd. Een eventueel laatste mogelijkheid zou kunnen zijn bisschop F.J.M. Wiertz rechtstreeks en persoonlijk de vragen van Oikocredit voor te leggen buiten de gewone beleidskanalen om, bijvoorbeeld via een introductie van een goede bekende van de bisschop. Het is echter niet waarschijnlijk dat de bisschop buiten zijn gewone beleidsorganen om ten gunste van Oikocredit zal handelen.

In het bisdom Den Bosch liggen de kansen voor Oikocredit beter. Als aan de Diocesane missieraad een uitspraak over Oikocredit ontlokt wordt, zal deze wel zeker een positief geluid laten horen. Door dat de vicaris-generaal voorzitter van de missieraad is, lijkt agendering van Oikocredit op de diocesane staf-besprekingen een reële mogelijkheid. Ook hier is de nadruk op de inhoudelijke - theologische en missionair-ethische - argumentatie van doorslaggevend belang. Oikocredit moet niet de discussie op financieel-economisch terrein aangaan, want daarvoor bestaat weinig ontvankelijkheid. Omdat verwacht mag worden dat bij een agendering van Oikocredit op staf-niveau ook de econoom betrokken

wordt, zou de Diocesane missieraad op zijn vraag naar de meerwaarde van Oikocredit boven bijvoorbeeld Cordaid⁸ voorbereid moeten zijn.

Een belemmering - daarom is een goede *timing* met name in Den Bosch van groot belang - wordt gevormd door de complexe processen van reorganisatie waarin de diocesane staf zowel in het eigen bisdom als op landelijk niveau betrokken is.

Een belangrijke stimulans voor een beleid ten gunste van Oikocredit kan gevonden worden in het aanknopen bij concrete diocesane projecten. Indien Oikocredit (zoals in Guatemala het geval was) betrokken is bij jumelage-initiatieven van het bisdom Den Bosch zullen inspanningen om Oikocredit in het diocesane beleid op te nemen aanmerkelijk vruchtbaarder zijn, dan wanneer alleen de eigen argumenten daarvoor het voertuig zijn.

Een initiatief om Oikocredit goed te laten 'landen' in het bisdom Den Bosch zou via de Diocesane missieraad uit moeten komen bij het 'speerpunten-beleid' van het bisdom. De voorzitter van de missieraad zou bereid moeten zijn 'zijn nek uit te steken' voor Oikocredit. Dan zou dat wellicht bereikt kunnen worden. Een minder ambitieuze doelstelling van Oikocredit zou kunnen zijn op de 'giften-prioriteitenlijst' te komen. Ook hier is de aangewezen weg die via contacten met de voorzitter van de Diocesane missieraad.

Er is duidelijk een persoonlijke betrokkenheid van de bisschop bij missie- en ontwikkelingsbeleid. Daarvan zou Oikocredit gebruik moeten maken. In hoeverre het gunstig uit zou werken om met de bisschop direct contact op te nemen, is niet goed in te schatten. Enerzijds heeft hij 'ervaring' met Oikocredit in Guatemala, anderzijds moet hij - om contra-productieve effecten te vermijden - niet het gevoel krijgen onder druk gezet te worden.

In het bisdom Breda lijkt het binnenkomen op diocesaan beleidsniveau het minst moeilijk. Een advies van de Diocesane missieraad over Oikocredit binnen de kaders die door de econoom worden aangegeven kan zeker op grote sympathie rekenen bij de diocesane staf. De bisschop zelf zal, mede vanuit zijn nieuwe functie in de bisschoppenconferentie als referent voor missie en ontwikkelingsbeleid, daar zeker aan mee willen werken. Er is een duidelijke kans op succes indien Oikocredit kan aansluiten bij de verbondenheid die het bisdom Breda heeft met het jumelage-bisdom in Zuid-Mexico. De vraag is wel of Oikocredit tevreden zal zijn met de betrekkelijk geringe opbrengst waartoe kaders leiden die de econoom heeft aangegeven - alleen via de PCI's en niet meer dan enkele duizenden guldens per parochie. Bij een deelname van 50 (Interparochiële of) Parochiële caritasinstellingen zou een opbrengst van 150.000 gulden binnen de mogelijkheden liggen.

De missiesecretaris en zijn collega voor diaconale zaken (contactpersoon met de PCI's) in het bisdom Breda zullen zich van harte inzetten voor een hogere opbrengst. Die kan echter alleen bereikt worden via een deelname door meer parochies, niet via een hoger gemiddeld bedrag per parochie.

3 Welke organisaties beschikken over noemenswaardige middelen? Kan een schatting gegeven worden van de omvang van deze middelen?

Er is naar drie soorten kerkelijke organisaties gekeken: het bisdom zelf, de parochiebesturen en de parochiële caritasinstellingen.

---

⁸ Te overwegen valt of het op termijn niet zou lonen, juist voor de werving in r.-k. kring, als Oikocredit met Cordaid een soortgelijke relatie aan zou gaan als met Kerken in Actie.

Wat betreft de bisdommen is waarschijnlijk alleen het bisdom Roermond als een relatief welgesteld bisdom aan te merken, zij het dat de geldwerving lijkt te stagneren (bij Kerkbalans 1999). De beide bisdommen in Noord-Brabant zijn relatief arm. De gegevens over de restauratie van de diocesane infrastructuur in Breda laten dat voldoende zien, evenals de uitlatingen van de bisdom-econoom van Den Bosch. Met andere woorden, van de bisdommen is weinig te verwachten voor Oikocredit, hooguit een symbolische bijdrage. Indien dat gepoogd wordt zal Oikocredit nadrukkelijk het symbolisch karakter daarvan moeten laten uitkomen.

In bijlage 2 en bijlage 3 zijn financiële balans- en exploitatiegegevens van de gezamenlijke bisdommen over de laatste vijf jaar opgenomen. Een indicatie voor de bedragen ten behoeve van beleggingen waarover de bisdommen beschikken is te vinden in de algemene vermogens. Het aandeel van de bisdommen Den Bosch en Breda in het gezamenlijk algemeen vermogen echter blijft fors achter bij het aandeel katholieken dat in deze bisdommen woont (respectievelijk 28% en 10%). Er moet op gewezen worden dat vanaf 1998 het gezamenlijk exploitatiesaldo negatief is (min 4 miljoen gulden).

Een globale indicatie over de omvang van de vermogens van de parochiebesturen is te vinden in bijlage 1 waarin de inkomsten uit 'dood geld', in casu beleggingen en bezittingen, opgenomen zijn. Bedacht met worden dat het bisdom Roermond 340 parochies telt, Den Bosch 360 en Breda 145. Het aantal katholieken volgens de kerkelijke statistiek is in Roermond circa 1 miljoen, in Den Bosch 1,4 miljoen en in Breda een half miljoen.

Eventuele schattingen van de gezamenlijke vermogens van de parochies en het gemiddelde vermogen per parochie op basis van deze gegevens hebben uiteraard niet meer geldigheid dan de rekenkundige aannames waarop ze gebaseerd zijn. Daarbij zou bovendien verondersteld moeten worden dat de parochies goed vergelijkbare cijfers aanleveren. Wat betreft dit laatste, uit studies op parochieniveau is bekend hoe *tricky* het is om jaarrekeningen van parochies met elkaar te vergelijken, ondanks het door alle parochies gehanteerde rekeningenschema.

Wat betreft de PCI's in Breda is het gezamenlijk vermogen bekend (18,8 miljoen gulden). Uitgaande van eenzelfde gemiddeld vermogen is dat van de PCI's in Den Bosch op circa 45 miljoen gulden te schatten. In Roermond bestaan geen PCI's.

4 Hoe dient de communicatie vanuit Oikocredit te verlopen?

Ter zake van deze vraag is in het bovenstaande al voldoende gezegd.

Wij vestigen er alleen nog de aandacht op dat

- het aansluiten bij concrete projecten die al door de bisdommen geadopteerd zijn,
- een argumentatie vanuit het theologisch en missionair-ethisch discours,
- het aanbieden van relevante *up-to date* documentatie aan de bisdom-economen,
- een gezamenlijk beleid van de bisschoppenconferentie en
- het benaderen van elk bisdom op de aangegeven specifieke manier

de meeste kans van slagen zullen bieden voor realisering van doelen en werkwijze van Oikocredit in de zuidelijke r.-k. bisdommen.

Bronnen

“Als levende stenen ingevoegd...”. Oriëntatie voor het Bisdom van 's-Hertogenbosch.
Bisdom 's-Hertogenbosch, augustus 2000.

drs. A.L.M. Hurkmans, *Aan allen die werkzaam zijn in het Pastoraat van het bisdom van 's-Hertogenbosch.*
Bisdom 's-Hertogenbosch, augustus 2000.

Regelingen voor de dekenaten in het bisdom van 's-Hertogenbosch.
Bisdom 's-Hertogenbosch, 11 juni 2000 Pinksteren.

Regelingen voor de pastorale eenheden in het bisdom van 's-Hertogenbosch.
Bisdom 's-Hertogenbosch, 11 juni 2000 Pinksteren.

Het Missiesecretariaat in het jaar 2000, een beknopt jaarverslag

Activiteiten en aandachtspunten januari -juni 2001
Missiesecretariaat bisdom Den Bosch

Brabants Dagblad van 6 maart 2001, 'Bisschop steunt onderzoek moorden' (zie bijlage 4)

Brochure ten behoeve van Donaties aan het Bouwfonds, Breda 2001.

Bijlagen

- 1 Specificatie parochiële inkomsten levend en dood geld in de jaren 1996 - 1999 per bisdom
- 2 Gecombineerde balans 1995-1999 van de Nederlandse bisdommen
- 3 Gecombineerde resultatenrekening 1995-1999 van de Nederlandse bisdommen
- 4 Bisschop steunt onderzoek moorden (Brabants Dagblad 6 maart 2001)

bisdom	1996	1997	1998	1999
Utrecht				
Kerkbijdragen	26.506	26.987	27.435	27.806
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	22.466	23.109	23.037	23.646
Subtotaal levend geld	48.792	50.096	50.472	51.452
Inkomsten dood geld	19.350	19.074	19.187	19.809
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	68.322	69.170	69.659	71.261
Haarlem				
Kerkbijdragen	12.915	13.000	13.525	13.800
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	14.365	14.000	13.750	14.200
Subtotaal levend geld	27.280	27.000	27.275	28.000
Inkomsten dood geld	14.530	14.000	15.585	14.500
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	41.810	41.000	42.860	42.500
Rotterdam				
Kerkbijdragen	16.918	16.961	17.490	17.146
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	13.620	13.476	13.739	13.744
Subtotaal levend geld	30.538	30.437	31.229	30.890
Inkomsten dood geld	13.912	14.143	14.836	15.061
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	44.450	44.580	46.065	45.951
Breda				
Kerkbijdragen	11.300	11.376	11.400	11.458
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	8.662	8.425	8.418	8.611
Subtotaal levend geld	19.962	19.801	19.818	20.069
Inkomsten dood geld	6.330	6.498	6.730	7.048
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	26.292	26.299	26.548	27.117

vervolg bijlage 1 Specificatie parochiële inkomsten levend plus dood geld (x f 1.000) in de jaren 1996 t/m 1999, geaggregeerd per bisdom.

bisdom	1996	1997	1998	1999
Den Bosch				
Kerkbijdragen	24.239	24.188	24.444	24.493
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	24.155	27.426	23.678	23.551
Subtotaal levend geld	48.394	51.614	48.122	48.044
Inkomsten dood geld	22.501	22.089	22.202	23.245
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	70.895	73.703	70.324	71.289
Roermond				
Kerkbijdragen	19.410	19.702	20.342	18.837
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	21.622	21.380	21.990	20.688
Subtotaal levend geld	41.032	41.082	42.332	39.525
Inkomsten dood geld	11.233	11.076	11.520	11.265
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	52.265	52.158	53.852	50.790
Groningen				
Kerkbijdragen	5.995	6.058	6.214	6.512
Collecten eigen kerk + vergoeding kerkelijke diensten	2.886	3.108	3.383	3.116
Subtotaal levend geld	8.881	9.166	9.597	9.628
Inkomsten dood geld	3.033	2.933	3.080	3.056
Totaal levend geld en inkomsten uit dood geld	11.914	12.099	12.677	12.684
Totaal alle parochies	315.948	319.009	321.985	321.592

Bijlage 2 Gecombineerde balans per 31 december van de jaren 1995 t/m 1999 van de Nederlandse bisdommen (x f 1.000)

	31.12.1995	31.12.1996	31.12.1997	31.12.1998	31.12.1999
Activa					
Vastgelegde middelen	f 28.344	f 27.128	f 28.781	f 28.653	f 30.536
Beleggingen	339.058	358.214	384.181	406.299	441.844
Vorderingen op lange termijn	20.106	19.721	18.927	19.082	21.599
Vorderingen op korte termijn	29.977	27.357	30.605	24.957	26.597
Liquide middelen	<u>12.284</u>	<u>15.373</u>	<u>24.409</u>	<u>19.257</u>	<u>16.226</u>
	f 427.769	f 447.793	f 486.903	f 498.248	f 536.802
Passiva					
Algemeen vermogen	f 272.310	f 288.469	f 318.759	f 337.841	f 359.969
Sociale voorzieningen	17.887	17.678	13.801	13.802	13.722
Overige voorzieningen	70.289	77.043	78.203	81.077	81.742
Schulden op lange termijn	17.783	17.288	25.685	29.847	42.633
Schulden op korte termijn	<u>49.500</u>	<u>47.315</u>	<u>50.455</u>	<u>35.681</u>	<u>38.736</u>
	f 427.769	f 447.793	f 486.903	f 498.248	f 536.802

Bijlage 3 Gecombineerde resultatenrekening voor de jaren 1995 t/m 1999 van de Nederlandse bisdommen (x f 1.000)

	1995	1996	1997	1998	1999
Lasten					
Bestuurskosten	f 16.005	f 17.166	f 15.959	f 17.483	f 17.633
Diocesane diensten	13.240	14.665	14.870	15.523	16.418
Bijdragen	12.351	8.770	8.153	8.232	-
Interdiocesane uitgaven	8.058	7.959	8.436	8.376	8.088
Interest	1.505	1.899	2.172	1.530	-
Overige lasten	1.465	1.273	2.039	1.777	15.603
Saldo	<u>74</u>	<u>527</u>	<u>2.220</u>	<u>- 292</u>	<u>- 3.678</u>
	f 52.698	f 52.259	f 53.849	f 52.629	f 54.064
Baten					
Afdrachten parochies	f 27.092	f 23.734	f 24.375	f 24.603	f 25.202
Overige bijdragen	1.708	2.201	2.086	2.242	2.752
Opbrengst beleggingen	17.820	20.166	19.735	18.844	18.799
Overige baten	<u>6.078</u>	<u>6.158</u>	<u>7.653</u>	<u>6.940</u>	<u>7.311</u>
	f 52.698	f 52.259	f 53.849	f 52.629	f 54.064

Bijlage 4 (volgt)